



*Kultuuripärand
Haapsalus*





Väljaandja: Läänemaa Turism MTÜ

Tekstide autorid: Visitestonia.com, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid, Haapsalu Linnavalitsus

Fotod: Tõnis Padu, Kemo Jürgens, Jaak Sirp, Arvo Tarmula, Merilin Kaustel-Lehemets, Läänemaa Turism MTÜ, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid

Kujundus ja trükk: Koopia Niini ja Rauam

Kaart: Haapsalu Linnavalitsus

1 Haapsalu piiskopilinnus ja toomkirik

13. sajandil Saare-Lääne piiskopkonna keskuseks rajatud Haapsalu piiskopilinnus on üks paremini säilinud linnuseid Eestis. Külasta väikeses linnuses asuvat muuseumi, kus saad tutvuda linnuse ajalugu tutvustava ekspositsiooniga, ronida Vahitorni ja nautida vaateid Haapsalule ning seda ümbritsevale merele ja imetleda 13. sajandist pärineva toomkiriku ilu ja akustikat. Toomkiriku kabeli aknal võib augusti täiskuuööl kohata Valget Daami. Laenuta linnuse audiogiid, mis räägib Sinuga kuues keeles. Linnuse müüride vahel jalutades tunnend end kui vanas romantilises filmis.



2 Haapsalu raudteejaam

Kuurortlinn oli Vene tsaaride soositud suvituspaik. Jaamahoone ehitati originaalkavandi järgi, kompleks on neljaosaline: reisijatehoone, Imperaatoripaviljon, neid ühendav katusealune ja ainulaadne 213,6 m pikkune kaetud perroom. Vene keiser ise toetanud ehitusideed ja aidanud kavatsust ellu viia. Esimene reisiring saabus Haapsalusse 1904, viimane lahkus 1995. Kasutage unikaalset võimalust sõita Haapsalust jalgrattaga Riisipereni (50 km), sest vana raudteetamm on ehitatud ümber Läänemaa terviseteeks.



3 Haapsalu raekoda

Ajalooline raekojahoone (1775) tutvustab Haapsalu 190 aasta pikkust kuurordilugu. Kuurort muutis Haapsalu linnaehitust, tõi uued sidemed, elulaadi ja laia maailmavaate.

Külastaja näeb provintsilinna arengut Tsaari Venemaa keiserlikuks kuurordiks ja armsaks Eesti suvituslinnaks.

Lisaks pakub raekoja näitusemaja huvitavaid teemanäitusi.



4 Haapsalu Kuursaal

Mereäärsele Promenaadile 19. saj. lõpus rajatud puitpitsiline Kuursaal ja Kõlakoda on ainsana Eestis säilinud algkujul. Kuursaal oli 20. saj. I poolel ja on ka tänapäeval üks Haapsalu suvituse keskpunkte. 1898 paiknes maja esialgu pea täielikult meres, hiljem hoone otstes olnud väikesed lahekäärud täideti ning kaldakindlustus sai tänase kuju. Kuursaali koos kõlakojaga oli Vene keisrikoja ja Peterburi kõrgklassi lemmikkoht. Nõukogude ajal kasutati Kuursaali laona.



7 Haapsalu Jaani kirik

15. saj kaubaaidast ümber ehitatud Haapsalu Jaani kirik eristub teistest oma põhja-lõuna suunalise asendi poolest. Sinu tähelepanu kiriku sisustusest väärivad kindlasti 5m kõrgune kiviaaltar ja puust kantsel. Jaani kirik on olnud Eesti koguduse kirikuks, mille põranda alla on maetud esimene luterlik pastor Joachim Jacob ja kaks Haapsalu linnapead. Kiriku ümber oli surnuaed. Jaani kiriku tornis rippuv kell on üks vanim Eestis, kõige vanem Läänemaal. Jaani kirik on Sulle väljastpoolt avastamiseks avatud aastaringelt, kiriku sisemust saab vaadata vastavalt kirikukalendri järgi toimuvatel üritustel.



5 Pjotr Tšaikovski mälestuspink

Maailmakuulus Vene helilooja Pjotr Tšaikovski puhkas Haapsalus 1867. a. Tema auks püstitati mälestuspink promenaadile, kus maestro armastanud kaldalt päikesetõusu jälgida ja luikesid imetleda. Haapsalus jätkas Tšaikovski tööd ooperi "Vojevood" kallal ja kirjutas klaveritsükli "Souvenir de Hapsal". Kuulnud eesti rahvalaulu "Kallis Mari", kasutas ta meloodiat hiljem oma kuulsas VI sümfoonia, viisijupi algusnoodid raiuti ka dolomiitkivist mälestuspingile. Praegu on pink varustatud tehnilise lahendusega, mille abil saad kuulata muusikat ja infot heliloojast.



8 Rudolf Tobiase monument

Rudolf Tobias oli üks eesti rahvusliku heliloomingu ja muusikakultuuri tekkimise ning kujunemise juhtfigure. Ta oli esimene eesti rahvusest helilooja, kes omandas akadeemilise kompositsioonihariduse. Tobias on loonud koorimuusikat ja orkestriteoseid, kammermuusikat, soololaule, oreli- ja klaveriteoseid. Tema helitöid iseloomustavad suurejooneline klassikaline-romantiline stiil, romantiline harmoonia, kirglikud kujundikontrastid, polüfoonivõtted, monumentaalne vorm.



6 Haapsalu Maria-Magdaleena õigeusu kirik

Eesti Apostlik-Õigeusu Haapsalu Maria-Magdaleena kirik asub Haapsalu idüllilises linnaosas ja jalutuspiirkonnas-Promenaadil. 1852 a. ehitatud pühakojaga avamisel viib ka Vene tsaar Aleksander II. Praegusel kujul on kirik taastatud alles mõne aasta eest.



Kirik on Sulle avatud pühapäeviti kell 9–12, muul ajal oleks hea oma soovist ette teatada.

9 Carl Abraham Hunniuse monument

Promenaadil peatu Haapsalu kuurordi rajaja, Carl Abraham Hunniuse (1797-1851), mälestusmärgi juures.

Arstina töötanud Hunnius oli esimene, kes märkas kohalike elanike kommet leevendada tervisehädasid meremudaga ja hakkas seejärel muda omadusi teaduslikult uurima.

1825. a. rajati tema eestvõtmisel Haapsallu esimene mudaravila.





Väike Viik

Tagalaht

Eeslaht

Haapsalu
Lossipark

16

12

5

19

9

18

8

4

6

RUÜTLI TÄNAV

10

7

KOOLI TÄNAV

3

JAANI TÄNAV

1

14

KARJA TÄNAV

17

WIEDEMANNI TÄNAV

11

MIHKLI TÄNAV

20

RAHU

LYDIA KOIDULA TÄNAV

14

VABA TÄNAV

11

METSÄ

KOOLI TÄNAV

15

UUS TÄNAV

11

ATAVILJA TÄNAV

15

LUHA TÄNAV

13

PÖLLU TÄNAV

15

HAAVA TÄNAV

15

HAAVA PÕIK

15

SAMBLA TÄNAV

15

JALAKA TÄNAV

15

METSÄ TÄNAV

15

HAAVA TÄNAV

15

PARALEPA KERGLIKLUSTEE I

15

JAAMA TÄNAV

15

TALLINNA MAANTEE

15

MULLA TÄNAV

15

PÄRNA TÄNAV

15

UUEMÕISA

15

21

7

10 Iloni Imedemaa

Maailmakuulsalastekirjaniku Astrid Lindgreni raamatute illustraatori Ilon Wiklandi ligi 800 originaaltööd on hoiul Iloni Imedemaal – Wiklandi loomingle pühendatud teemakeskuses. Avatud on galerii ja mängutuba. Suvel saab lisaks külastada temaatilist mänguhoovi.

Haapsalu on Ilon Wiklandi lapsepõlvlinn. 1930-ndail elas ta vanavanemate juures kollases majas Linda ja Rüütli tänava nurgal. Wikland emigreerus 1944. a Roots. Haapsalu aeg tõi tema joonistustesse väikelinna motiive, Iloni loomingust leiad Sa Haapsalu puitmajade, lossimüüri ja raudteejaama kujutisi.



11 Evald Okase muuseum

Eesti kunstiajaloo suurkuju, Firenze Kunstiakadeemia auliikme Evald Okase teoseid leiad nii Eesti kui ka maailma kunstimuseumide kogudest. Muuseum rikastab Haapsalu kunstielu alates 2003. a. Peamiseks magnetiks on pidevalt muutuv püsiekspositsioon ning näitused muuseumi galeriis.



12 Skulptuur „Kepimurdja“

Spaahotell Laine ees, Väikese viigi kaldal, leiad Juhan Raudsepa skulptuuri „Kepimurdja“.

Kepimurdja sümboliseerib Haapsalus tervenendud haiget, kes murrab pooleks talle tarbetuks muutunud kepi.

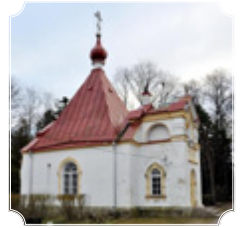
1992 aastal varastati skulptuur „Kepimurdja“ ning saeti neljaks tükiks. Varaste pettumuseks oli skulptuur seest õõnes ning nad müüsid selle maha. Õnneks saadi tükid kätte ja skulptuur taastati endisel kujul.



13 Haapsalu Püha Neeva Aleksandri kirik

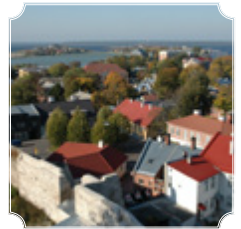
1896-1897. a. valminud vana kalmistu abikirik pühitseti püha Neeva Aleksandri auks.

Peterburi arhitekt A. F. Krassovski projekti järgi lisandus Moskva stiilis telkkatus väikese sibulkupliga ja eeskoda kellatorniga. Kalmistukirikut kasutati aastaringselt matmiskirikuna. 20. saj. keskel ehitati kirikusse ahi ning siis kasutati kirikut talvekirikuna. Hetkel tegutseb selles Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku Haapsalu Maarja Magdaleena (Neeva Aleksandri) kogudus.



14 Haapsalu vanalinn ja Rootsiturg

Kolmest küljest merega piiratud Haapsalu mahub 10,59 km² suurusele maatükile. Haapsalu miljööväärtusliku vanalinna võib jagada keskaegseks ja 20. saj. alguse kuurordipiirkonnaks. Seda ümbritseb kuurordi kõrgajast pärinevate puitpitsiliste majade võõnd koos Promenaadi, Aafrika ranna ja parkidega. Rootsiturult algab Haapsalu peatänav – Karja, mis on nime pärinud ajast, mil seda mööda linnaelanike loomi karjamaale saadeti. Rootsiturg oli veel 20. saj. algul lage plats, kus kalaturgu peeti. Mitmed ümbruskonna krundid kuulusid tollal rannarootslaste peredele. 1930-ndatel rajati siia pisike haljasala linnakaevuga, mille kaunistamiseks telliti skulptuur „Poiss kalaga“



15 Ernst Enno monument

Luuletaja Ernst Enno (1875-1934) tuli Haapsallu 1919. a, kui temast sai Läänemaa koolinõunik. Haapsalu periood ei kuulu küll tema loomingu kõrgaja hulka, kuid just siin lõi ta suurema osa oma lastelaulude paremikust.

Kui satud jalutama Haapsalus kaldapealsel, siis möödud tema nimelisest pargist ja mälestussambast. Ernst Enno kalm on Haapsalu Vanal kalmistul, mille põlispuude all puhkab palju tuntud kultuuritegelasi.



16 Cyrillus Kreegi mälestussammas

Tule ja vaata Eesti ühe tähtsaima, Läänemaalt võrsunud helilooja Cyrillus Kreegi (1889-1962) mälestussammas! Aime Kuulbuschi loodud taies asub helilooja kunagise kodumaja ees, Väikese viigi kaldal.

Haapsalus on valminud ka valdav osa tema heliloomingust. Kreegi tähtsaim "salategevus" oli vaimuliku muusika komponeerimine, vaimulike rahvaviiside seaded ja koraalikaanonid.



19 Rannarootsi muuseum

Haapsalus asuv muuseum tutvustab tuhandeaastast rannarootsi asustust Eestis.

Rootsi kuninga poolt avatud majas saab tutvuda selle rahvakillu omanäolise kultuuripärandiga ja vaadata 20 meetrist tikutud vaipa eestirootslaste elust. Seal on lõik, kus rootsi talupojad 1345. a otsid Padise kloostrilt 34 hõbemargaga Suur-Pakri saare. Rootsi kuningas Carl Gustaf ei jõudnud seda pildivaipa küllalt ära kiita! Lisaks toimub muid põnevaid sündmusi ja teemapäevi.



17 Läänemaa Ühisgümnaasiumi hoone

Ajaloolises hoones on kool asunud 200 aastat, see teeb temast Haapsalu ühe vanima kooli.

Vanim osa on ehitatud 18. sajandi lõpus, uusim aga 1928. aastal. Täielikult renoveeritud ning aastal 2013 taasavatud kool kannab nüüd nime Läänemaa Ühisgümnaasium, varasem nimetus oli keeleuurija ja –teadlase F. J. Wiedemanni järgi.



20 De la Gardie loss

1827. aastal ostis krahv Carl Magnus De la Gardie valminud lossi koos pargiga, mida hakati nimetama Krahviaiaks. De la Gardie toetas ka Haapsalu esimese mudaravila rajamist. Tema lossis käisid suviti puhkamas paljud Vene keisririigi tähtsad tegelased, sh keiserlik perekond. Alates Nikolai I valitsemisaja lõpust kuni keisririigi hävimiseni suvitasid Haapsalus ja võtsid siin mudavanne kõik Vene keisrid kuni Nikolai II-ni. De la Gardie loss renoveeriti ja see on alates 2012. aastast kasutusel Läänemaa haigla hooldekoduna.



18 Haapsalu päikesekell

Haapsalu mereäärsel jalutusteel Promenaadil on kunstnik Roman Haavamäe valmistatud päikesekell.

Kella tahkudel on kujutatud inimese eluteed, alustades lapsest ja lõpetades kepi najale toetuva raugaga.

Promenaadil naudi ka sama kunstniku dekoratiivseid dolomiidist trepistikke ja dekoratiivsambaid ning imetle merre viivaid ehistrepe mõlemal pool Kuursaali.



21 Uuemõisa mõis

Haapsalu kesklinnast paari kilomeetri kaugusel asuvat Uuemõisa mõisa on esmamainitud 1539, mil ta oli piiskopimõis. 1833. a. püstitati mõisa kahekorruseline järelklassitsistlik peahoone. 1920tel ehitati hoone Karl Burmani projekti järgi ümber, lisades talle muuhulgas ka pikad ühekorruselised tiibhooned. Sellega moodustus hiigelpikk ehtis. Praegu asub hoones Ridala vallaavalitsus ja Uuemõisa Algkool.





Turismiinfo

Haapsalu Turismiinfokeskus

Karja 15 ■ Haapsalu

haapsalu@visitestonia.com ■ info@visithaapsalu.com

+372 473 3248 ■ www.visithaapsalu.com

Avatud:

15. mai – 15. september E–R 9 – 17 ■ L–P 10 – 16

16. september – 14. mai T–R 10 – 17 ■ L 10 – 16

#visithaapsalu

